

Diné sámájim – Isteni (szó szerint: Mennyei) ítéletek, törvények. Jogi kötelezettség, amelyet emberi törvényszék nem tud betartatni. A zsidó törvény számos olyan esetet ismer, amikor valaki az emberi törvények szerint ártatlan, de az „isteni törvények” szerint bűnös. Ilyen esetekben az illetőnek erkölcsi kötelessége úgy viselkedni, hogy az Egek törvényeinek is eleget tegyen.¹

Meghatározás: jogos tartozás, melyet csak az isten kényszerít és szabályoz, erkölcsi vagy jogszerű okból.²

A bűn elkövetéséért büntetés jár, de a hibás cselekvés nem ettől tilos. Lehet valami kötelező vagy tilos, büntetés és jogi kényszerítés nélkül. Klasszikus példa; amikor nincs meg valakinek, tartozásához megfelelő bizonyíték. Nem tudja kikényszeríteni a fizetést, de attól még jogosan és törvényszerűen tartoznak neki. A tartozást ki kell fizetni akár szabályozás és jogi kényszerítés nélkül.

Előfordul a Talmudban, hogy szabályozási törvények szerint kell (vagy nem kell) valamit csinálni, de jogszerűen mást. Egyéb eltérő okokból.

Chájáv bdiné sámájim:

Gromó - közvetett károkozás

Ha valaki közvetve pénzügyi veszteséget okoz, nem lehet beperelni bíróságon, de ettől még „chájáv bdiné sámájim”. Bár a kifizetést kényszeríteni nem lehet, a tartozás ettől még létezik. Ezt a „mennyei bíróság” teszi kötelezővé.

Például, ha valami párnára esik, tilos elhúzni a párnát, mivel a földre fog esni és eltörik,³ tilos az istálló ajtaját kinyitni, mivel el fog menekülni ki az állat.⁴ Ugyanígy tilos hamis tanút „bérelni”,⁵ vagy állat elé mérget rakni.⁶

1

<https://zsido.com/konyvek/tudastar/talmud/talmudi-fogalmak/#~:text=Din%C3%A9j%20s%C3%A1m%C3%A1jim%20%E2%80%93Isteni%20>

² Ez más mint olyan bűn amire a büntetést az isten teljesíti, mint a kárét (halálbüntetés). Amikor chájáv bdiné sámájim, neki van obligációja valamit teljesíteni és az isten vagy a fenti bíróság csak szabályozza mint a rendes bíróság. Ez olyan mint a rendes pénzi kötelesség vagy tartozás, ki kell fizetni és ha nem, vannak következmények.

³ Lásd, Bábá Bámá 26b, és lásd Rámó, Sulchán Áruach, Chosen Mispát 386:3, hogy akár ő dobta a párnára, és az után a párnát el húzta, pátur bdiné ádam.

⁴ Lásd Bábá Kámá 55b, és lásd Tur, Chosen Mispát 386.

⁵ Lásd Bábá Kámá 55b, és lásd Kecot Háchoson 32:1, és Áruach Hásulchán, Chosen Mispát 386.

⁶ Lásd Bábá Kámá 56a, és lásd Tur, Chosen Mispát 386.

Az ilyen veszteség-okozás tilos, de a kárpótlás nincsen szabályozva. A kötelesség abban áll, hogy "chájáv bdiné sámájim"⁷ (azaz -mint említettem- a mennyei bíróság szabályai és szabályozása szerint köteles).⁸

Akár, ha passzív módon, közvetve kárt⁹ okoz valaki, chájáv bdiné sámájim. Például a tanúvallomás visszatartása, veszteséget okoz, és tilos. Ha valaki nem tanúskodik, "pátur bdiné ádáim, vchájáv bdiné sámájim".¹⁰

Chájáv böbó locés jödé sámájim

Hasonlóan található a kifejezés: "chájáv böbó locés jödé somájim", azaz törvényszerűen nincs kötelessége valamit megfizetni, de a fenti/mennyei törvények szerint, vagyis erkölcsileg helyes megfizetni. Például ha valaki elfelejtette, hogy kitől lopott,¹¹ kitől kért pénzt kölcsön,¹² visszafizette-e tartozását,¹³ nincs jogszerű kötelezettsége kifizetni a kétséges tartozást, de ha a fenti bíróságból is jól akar kijönni, fizesse ki. Ez nem ugyanaz mint a "chájáv bdiné sámájim".¹⁴

Tfiszá

Hasonlóan, ha valaki bűnös cselekvéssel okozott másnak veszteséget, és a bűnre a halálbüntetés jár, a bíróság a halálbüntetési bűn következményeivel törődik, nem pedig a pénzi károkozással. Ettől még jogosan és törvényszerűen kötelező, hogy visszaadja és kifizesse a veszteséget.¹⁵

Amikor a károkozás áldozata "visszaveszi" pénzét, a háláchában ezt úgy hívják, hogy "tfiszá" azaz birtokbavétel (megfogás/megragadás¹⁶). Rási azt írja,¹⁷ hogy ilyenkor megtarthatja a pénzt.

⁷ Lásd például, Bábá Kámá 55b.

⁸ A fizetésnek kötelessége, szándékon függ. Ha véletlen okozott közvetes vagy egyéb "fenti bírósági" kárt, nem kell visszafizetni. Lásd például Sut Máhárit vol. 1, 95, oldal 61, ámud 2. És lásd, Tál Tálpiot, vol. 66, oldal 248, hogy talán van aki ezzel nem ért egyet, de sokan a risonimok közt így gondolták.

⁹ Nem feltétlenül pénzi veszteség. Koronavírus veszélyében, gromós kötelességről nagy vita volt rabbik közt. Lásd például, Kobec Heárot Ubiurim, Oholej Torá, giljon 11 (1179), Sávuot 5780, oldal 108-tól.

¹⁰ Lásd, Bábá Kámá 55b, és lásd, Áruach Hásulchán, Chosen Mispát 386. És lásd Hágáhot Rábi Ákiva Éger, Chosen Mispát 28 szeif 1, hogy van olyan vélemény hogy a lenti bíróságban is köteles, és az alperes használhatja ezt a véleményt.

¹¹ Lásd Bábá Mecjá 37a.

¹² Lásd Sulchán Áruach, Chosen Mispát 76:4.

¹³ Lásd Bábá Kámá 118a.

¹⁴ Lásd például, Sáaré Joser, sáár 5, 15. Amikor valaki chájáv bdiné sámájim, kétségbeesés nélkül köteles csak hogy nem az emberi törvények szerint, hanem az isten törvényei szerint. Amikor valaki chájáv böbó locés jödé somájim, kétségbeesés miatt nem kényszeríthető, de ha igazán tartozik, emberi törvények szerint is köteles. Emiatt talán, eltérőek halachikusan is, például; ha visszafizeti a kétséges tartozást, betartotta a biblikus micvát, hogy vissza kell fizetni tartozást. (vagy hogy "megragadás" csak akkor érvényes, amikor chájáv bdiné sámájim, nem pedig amikor bá lácész jödé sámájim.

¹⁵ Van aki szerint nem köteles egyáltalán pénzi büntetéssel, lásd például Rásbó (Sita Mekubecet is hozza), Bábá Mecjá 91a, Jes Meforsim nevében, és lásd Turé Even, Ávné Sohám, Chágigá 11a.

¹⁶ Tfiszá = meg-, fel-, elfogás ki-feszít, lásd:

<https://adoc.pub/massalhangzoval-kezdd-szavak3fa16c5a25058cfb6fc488334ad841db62755.html>.

¹⁷ Bábá Kámá 91a. Ez az elfogadott vélemény, de van aki nem ért vele egyet. Lásd például, Turé Even, Ávné Sohám, Chágigá végén, (könyv oldalában 32 ámud 2, a Talmudban 11a.) És lásd Rásbó, Bábá Mecjá 91a.

Bíróság nem kényszerítheti a fizetést, de ha “hozzájut”, megtarthatja. Ez azért van, mert igazán tartozik neki, csak hogy a bíróság nem kényszeríti a fizetést.¹⁸

Sok rabbi szerint az, hogy megtarthatja pénzét, csak akkor érvényes, amikor a bíróság nem foglalkozik tartozásával, keményebb büntetés miatt. De ha a tartozás eleve csak “mennyei bíróságba” van szabályozva, vissza kell adni.¹⁹ Hasonlóan van olyan vélemény, hogy csak azért érvényes a tfiszá, mert tilos halálbüntetést végrehajtani, a károkozó nem kapott büntetést. De, ha cselekvésére járt büntetés, vissza kell adni.²⁰

De van olyan vélemény is, hogy az összes “fenti bíróság” szerinti birtokbavevést, meg lehet tartani.²¹ Vannak olyan rabbik, akik szerint a szabály eltérő, és ez nem mindig lehetséges, például a Svut Jáákov²² szerint, a rabbinikus törvényekre vonatkozó tartozásokkal szemben, a biblikus törvényekre vonatkozó tartozásokra, érvényes a tfiszá. Van aki más megkülönböztetést tesz.²³ Nyilvánvaló, hogy jogszerű a tartozás, mert ha nem, rablásnak számítana, amit vissza kell adni.

Törvények és értékek

Vannak talmudi/zsidó törvények. Ezekre utalnak a szabályok, ennek következményei, büntetései és a kényszerítés is. De vannak talmudi értékek is, ezek nem törvények, hanem erkölcsi köteleességek, amik nincsenek feltétlenül szabályozva.

A Toszefta (svuot 3:2) azt állítja a *gromós* kár okozásról; “én hásomájim mochálin láhem, ád sejösálmú”, azaz, nem bocsátanak meg nekik, amíg ki nem fizetik.

Bászof bá lidej kách

A Misna Bábá Meciában (2:11) arról beszél hogy, elveszett tárgyakat vissza kell szolgáltatni jogos tulajdonosának. Mi a törvény, amikor valaki két elvesztett tárgyat talál:

Saját, elveszett tárgya és apja elveszett tárgya, a saját tárgya előnyt élvez. Saját elveszett tárgya és tanítójának elvesztett tárgya, a sajátja előnyt élvez, mert²⁴ “nem lesz közepetted (népedben) szűkölködő, mert meg fog fog téged áldani az Örökkévaló” (MTörv 15, 4).²⁵

¹⁸ Lásd például, Sách Chosen Mispát 28:2, és lásd a Rásit.

¹⁹ Lásd például, Sách Chosen Mispát 28:2, és lásd Chávot Jáir 45.

²⁰ Lásd például, Kecot Háchosen 28:1, és lásd Netivot Hámispát, Biurim 28:2 és lásd Urim V’Tumim, Tumim 28:4.

²¹ Lásd például, Sut Máhárách Or Zárúa, 229 (a végén), és lásd Sut Máháram Minc 101. És lásd Hágáhot Rábi Ákíva Éger, Chosen Mispát 28 szejf 1, hogy ez risonimos vita.

²² Sut Svut Jáákov, Vol. 1, 146 (a végén).

²³ Lásd például, Sut Mácheset, vol. 2, 23:9, hogy azon függ, hogy mit vett vissza, ha a tárgyat magát amit tartozik, vagy pénzt akkor érvényes, de ha más tárgyat vett akkor nem. És lásd Urim V’Tumim, Tumim 28:4, hogy lehet különböztetést tenni, ha kétségből tartozik a fenti bíróságba, vagy bizonyosan. És lásd Chochmát Slomo, Chosen Mispát 28 szejf 1, hogy ha eleve azért vette hogy “megradja” akkor érvényes, de ha más ok miatt van nála, nem tarthatja nála “megragadásként”.

²⁴ A Talmudban ezt a Ráv Jehuda mondta Ráv nevében, hogy a Misnát magyarázza, nem pedig a Misna.

²⁵

Ha az egyik a két tárgy között az övé, akár a másik az apjához tartozik, “a saját tárgya előnyt élvez”. Ez érdekes etikai/erkölcsi érv és fogalom, hogy saját magának van elsődlegessége. A sátánizmusban ez a gondolkodás, egyértelmű életmód és erkölcsi felfogás. A Misnában ez nem etikai jellegű, hanem jogszerű törvény. A törvény nem kötelezi elvesztett tárgyak visszaszolgáltatását, ha a saját (elvesztett) tárgya árán van. A Talmudban,²⁶ Ráv Jehuda, a Ráv nevében forrásként erre a szabályra, hozza a fenti verset “nem lesz közepetted szűkölködő, mert meg fog téged áldani az Örökkévaló” -“vigyázni kell a szegénységtől”²⁷. Mivel “vigyázni kell a szegénységtől”, saját tárgyának előnye van.

Ráv Jehuda közvetlenül ezután érdekes kifejezéssel él, megint Ráv nevében: “aki magát így viseli, végül ehhez fog jutni”. Látszólag, megkülönbözteti a jogszerű törvényszerkezetet, az erkölcsi értékektől és a viselkedési köteleességektől. A technikai törvény szempontjából, az apjának tárgyát ott szabad hagyni, jogi következmények és büntetések nélkül. De a morális törvény szempontjából, nem helyes, erkölcstelen, hogy az apjának elvesztett tárgyát otthagya. Attól, hogy nincs jogi következmény, valami misztikus/karmaszerű büntetés van.²⁸

Lehet logikus büntetésként is érteni, nem pedig karmás vagy spirituális következményként. Van aki úgy magyarázza; hogy az aki másoknak segít, mások segíteni fognak neki. A Talmud azt mondja, hogy “aki magát így viseli, végül ehhez fog jutni”, ezt pszichológiailag is meg lehet érteni. Aki olyan módon viseli magát, hogy másoknak nem akar segíteni ha neki pénzbe kerül, “végül” mások is így fognak vele bánni. Példaként, történetet mesél a Ben Is Cháj²⁹ (a Máháró Hákohen nevében³⁰); Volt egy gyerek akinek nagyapja, szegény emberek között lakott. Amikor azon a környéken sétált, találkozott, és megkérte (nagyapja), hogy hozzon kabátot. Hazament a gyerek, és kabátot kért “nagyapának” az apjától. A raktárba irányította, ahol régi és lyukas kabátokat lehetett találni. A gyerek kettészakította a kabátot, és amikor az apja megkérdezte, hogy miért tépte félbe, azt válaszolta; “amikor idősebb leszek és kidoblak a házból, és a fiam kabátot kér tőlem az én apámnak, a kabát másik feléhez fogom irányítani.” Több logikus magyarázata van, ennek a mondásnak.³¹

²⁶ Bábá Mecia 33a.

²⁷ Rási, Bábá Mecia 33, és lásd Meirát énájim 264:1.

²⁸ Lásd például Máhársó, Chidusej Ágádót, Bábá Mecia 33a.

²⁹ Ben Jehojádá, Bábá Mecia 33a.

³⁰ Valószínűleg, Rabbi Elijáhu Hákohenra vonatkozik, Midrás Tálpijot elején, Kibud Áv Váémről. Ott azt írja, hogy úgy ahogy valaki szüleivel bánik, úgy fognak gyerekei vele (az Ábárbánel (smot 20:12) is hasonlót írt). “És igazán is így van” - “akik szüleivel szépen bánnak, az ő gyerekeik jól bánnak velük”. De ezt a történetet nem írta le. Több forrás van erre a történetre modernebb könyvekben, lásd például, Derech Emuná (Rabbi Jáákov Saul Dvik), szimán 15, oldal 114 (kb ugyanakkor élt mint a ben is cháj), hogy ezt a történetet kommentátorok nevében írja. Hasonló ehhez; Grimm testvérek meséiből: A nagyapó és az unoka.

³¹ Lásd például, Máháral, Chidusej Ágádót Vol. 3, oldal 19-20 (Bábá Mecia 33a), és lásd Márit Háájim, Bábá Mecia 33, És lásd a következő lábjegyzetet.

Ákár okozatos vagy misztikai, megérthető, hogy meg lehet különböztetni a jogi törvényt és az erkölcsi kötelességet.³² A Sulchán Áru³³ erről a szituációról azt írja, hogy a saját tárgya jön előbb, de az embernek mégis “lifnim misurát hádin” módon kell viselkedni, és a másik ember tárgyát emelje fel.³⁴ Joszef Káro rabbi hozzáteszi; ha valaki mindig szűkmarkúan viselkedik, végül mások segítségét kell igénybe vennie.

Lifnim misurát hádin

A lifnim misurát hádin

“nagyjából azt jelenti, hogy nem kell/szabad minden esetben a Törvényhez betű szerint ragaszkodni, hanem - részint az egyén és a közösség, részint viszont a Törvény védelmében - mód nyílik arra, hogy bizonyos esetekben a leírtak megengedő olvasatánál is megengedőbb szemlélettel hozzunk (érték)ítéletet.”³⁵

Ha valaki elvesztett tárgyat talál, amit az eredeti tulajdonosa már nem remél visszakapni, szabályszerűen nem kell visszaadni. De a Talmud azt mondja, hogy “lifnim misurát hádin”, vissza kell adni. Rámó hozzáteszi;³⁶ ha az, aki elvesztette a tárgyat gazdag, és aki megtalálta szegény, nem kell visszaadni. Sách továbbá meghatározza; ha az, aki megtalálta gazdag, “kényszerítjük³⁷, hogy adja vissza”. Megint ugyanaz a dilemmás szituáció; az erkölcsi kötelesség, és a saját veszteség között kell választani.

³² Lásd például Hegjonot Uziél, 23:1. A Máhárál (Chidusej Ágádót, Bábá Mecia 33a) érdekes megértést osztott, ha valaki életét úgy viseli hogy fél a szegénységtől, végül nagyobb az esélye hogy meg fog teljesülni. Ha valaki életét ez a vers alapján viseli hogy “vigyázni kell a szegénységtől”, önbeteljesítő jóslat, és végül igazán szegény lesz. A Máhárál megértésével nem bizonyos a fenti Talmud alapján, de van rá több talmudi bizonyíték.

³³ Chosen Mispát 264:1.

³⁴ A két törvény súlyossága egymással szembeállítva, látható menekültek fogadásában, akár erkölcsileg helyes, saját magának van az elsődlegesség, ha veszélyes vagy túl nagy a veszteség és ára. Lásd például

<https://ethics.tzohar.org.il/%D7%A0%D7%99%D7%99%D7%A8-%D7%A2%D7%9E%D7%93%D7%94-%D7%94%D7%90%D7%9D-%D7%9E%D7%95%D7%98%D7%9C%D7%AA-%D7%A2%D7%9C-%D7%94%D7%9E%D7%93%D7%99%D7%A0%D7%94-%D7%97%D7%95%D7%91%D7%AA-%D7%A1%D7%99%D7%95%D7%A2/>.

³⁵

<https://mazsihisz.hu/hirek-a-zsido-vilagbol/mazsihisz-hirek/ismertesd-meg-veluk-az-utat-melyen-jarjanak-j-o-szombatot-shabat-shalom>.

Másképp fogalmazva: “Szó szerint: „a törvény előírásain túl”. Egy jogról való lemondás, amit a polgári jogban alkalmaznak (diné mámonot), olyan esetben, amikor a törvény betűje a pereskedőt bizonyos jogokkal felruházza, de ő nagylelkűen lemond erről a másik fél javára. Habár Bölcsseink nem minden esetben köteleztek a lifnim misurát hádin, „a törvény előírásain túl” elv szerinti cselekvésre, általában javasolták ezt. A Talmud szerint Jeruzsálemnek azért kellett pusztulnia, mert lakói szigorúan csak a törvény előírásai szerint jártak el.”

<https://zsido.com/konyvek/tudastar/talmud/talmudi-fogalmak/#sdfootnote40anc>.

³⁶ Sulchán Áru³³, Chosen Mispát 259:5.

³⁷ Sulchán Áru³³, Chosen Mispát 259:3, és Lásd Sulchán Áru³³, Chosen Mispát 12:2, a Rámó erről vitát hoz. És lásd ott; Pitchej Tsuvá, hogy csak beszéddel lehet kényszeríteni, és lásd ott a Tumim, és lásd Biur Hágárá, Chosen Mispát 312:10. De lásd, Sut Hésiv Mose (Jore Deá) 48 végén, (ott azt is elmagyarázza, hogy ha nem pénzi ügy, nem csak gazdag embert kényszerítenek), és lásd Sut Cemách Cedek (Krochmál) 89, (és lásd ott azt is, hogy ez a fenti bírósági törvényekre is vonatkozik) (ומ”מ מדברי) (המהרש”ל שהביא מחלוקת בזה וחלק עליו ל”נ כן אך מ”מ ראייתי להפוסקים דהשוו דין זה דהכא לחייב בדיני שמים ואכ”מ”מ) lásd Sut Chátám Szofer, Vol. 2 (Jore Deá) 239 végén, hogy hozza a Cemách Cedeket.

A jó cselekedet segít

A Talmudban különféle misztikai hatásokról lehet olvasni, legyen az csillagászati, kozmológiai vagy varázsszerű, melyek az ember sorsát befolyásolják. Aki a "máadimban" (a mars hatása alatt³⁸) születik, vért fog ontani. A Talmud³⁹ erre azt javasolja, hogy legyen orvos, sajchet, majhel vagy akár bíró.

Van hogy a micva megment még a mázli (csillagászati jegyek⁴⁰) ereje ellen is:

Ismeretes a történet rabbi Akiba lányáról, akinek megjövendölték a csillagjósok, hogy esküvője napján megmarja őt egy mérges kígyó, és meg fog halni. Őt és a családot ez, érthetően nagyon aggasztotta.

Az esküvő rendben lezajlott. Másnap reggel a fiatalasszony hajtűjén, amit előző este a falban levő nyílásba dugott - egy mérges kígyót találtak - holtan.

Akiba, aki egész odavolt, megkérdezte lányát, mit tett előző nap, valami különlegeset, mondja el a tegnapi nap eseményeit. Semmi különös nem történt - mondta a lány. Este, a lakoma kellős közepén, egy kéregető kopogtatott az ajtón és enni kért. Mivel mindenki el volt foglalva - maga a menyasszony nyitott neki ajtót és odaadta neki adagját. Ennyi az egész.

"Jótéteményt gyakoroltál! Micvát csináltál!" - kiáltott fel rabbi Akiba - és írva van hogy a "Jótétemény (Cödáká) megment a haláltól!" (Példabeszédek, 10, 2).⁴¹

A történetben, véletlenszerű kedvesség megmentette az életét, mázli ellenében. A Talmud⁴² ezután hasonló mesét mesél, Ráv Náchmán bár Jicchák anyjáról. Az asztrológusok azt mondták, hogy fia kleptomániás lesz. Fiának emiatt azt javasolta, hogy viseljen kipát,⁴³ "hogyan legyen rajta jirát sámájim" vagyis istenfélelem. Egyszer mikor pálmafa mellett ült, leesett kipájá

³⁸ Ez nem pont ugyanaz mint a mázli (arra lásd; lábjegyzett 40). Ez más asztrológiai hatás:

"Az asztrológiát nem csak a jövőbeni események tervezésekor szokás figyelembe venni, az emberi természetet is befolyásolja. A Talmud szerint a Nap alatt születettek kiemelkedő emberek lesznek, a Vénusz alatt születettek gazdagok és erkölcsstelenek. A Merkúr alatt születettek bölcs emberek lesznek jó emlékezőtehetséggel megáldva. A Hold alatt születettek a gonosztól fognak szenvedni, a Szaturnusz alatt születettek pedig frusztráltak lesznek. A Jupiter alatt születettek becsületesek, tisztességesek lesznek, a Mars alatt születettek pedig vagy sebésszé vagy mészárosná válnak."

<https://hagyományaink.blogspot.com/2011/06/koser-e-az-asztrologia.html>.

³⁹ Sábát 156a.

⁴⁰ A zodiákus jegyeit mazalot-nak hívják. A csillagjegyeket a zsidó hagyomány fentről jövőnek látja, ami irányítja az emberek és nemzetek életét itt lent. Ezért tehát a mazel a csillagokból folyó befolyást jelenti. (az évek során a mazel jelentése megváltozott, míg eredetileg sorsot/végzetet jelentett, addig manaspág már inkább szerencsét jelent) Amikor a Talmud azt mondja, hogy nem függünk a mazel-től, arra utal, hogy nem vagyunk behatárolva végzetünk által, hanem a saját tetteink határozzák meg jövőnket.

<https://hagyományaink.blogspot.com/2011/02/mit-jelent-az-hogy-mazel-tov.html>.

⁴¹ <https://ujhacofe.hu/halaha/asztrologia.htm>.

⁴² Sábát 156b.

⁴³ Nem teljesen egyértelmű, ha azt javasolta, hogy kipát hordjon, vagy hogy sapkát vagy nagyobb kipát ami jobban eltakarja fejét. Lásd például, sut Cemách Cedek, Orách Chájim 69, Ben Jehojádá, Sábát 156b. Hasonlóan Sut Háálef L'chá Slomo, Orách Chájim 3 alapján is lehet ilyen megértés, de nincsen ott konkrét kiírva.

és meglátta a datolyákat, melyek a fán voltak. Mivel más tulajdona volt a pálmafa, lopásnak számít, ha megeszi.⁴⁴ Megerősödött az ösztöne, és a datolyákba harapott. Megint látjuk, hogy a micva megment “mázli” ellen. Jó következményei vannak a jó tetteknek. Akár a függőség elleni küzdelemben is segít, és természetes halál ellen megvéd.

Karmai gondolat a Talmudban

Olyan kifejezés is található, hogy “dino mászur lásámájim” azaz az ítélete át lett adva a mennyei bírósághoz.⁴⁵

Din árbá mitot lo bátlu (a négyfajta halálbüntetés még mindig létezik)

A Misna Szánhedrinben (7:1) felsorolja a négy fajta halálbüntetést, melyeket a bét din végrehajt:

Négyfajta halálbüntetés áll a Szanhedrin rendelkezésére: a megkövezés, a megégetés, a kard általi halál, és a megfojtás.⁴⁶

A Talmud⁴⁷ azt állítja, hogy a szentély lerombolása óta, a bíróságnak, tilos végrehajtani halálbüntetést, de a “büntetés törvénye”, nem lett kitörölve.

Például; ha valaki olyan bűnt követett el amire megkövezés a büntetés, épületről fog leesni, vagy állat támadja meg. Ha valaki olyan bűnt követett el amire megégetés jár, vagy tűzbe fog esni, vagy kígyó fogja megmarni, és így tovább.

Ez pénzügyekre is vonatkozik; vannak törvények melyeket a szentély lerombolása óta, a bíróság nem szabályoz, “de a ‘büntetés törvénye’, nem lett kitörölve”.⁴⁸

Pénzügyek

A lopásról írva van,⁴⁹ hogy az olyan, mintha az Istentől lopott volna, Ő majd törődni fog, hogy visszajusson a jogos tulajdonosához. A pozitív cselekedettel is ez a helyzet: az adományról írva van a Talmudban,⁵⁰ hogy az adományozó az Istennek “kölcsonöz” (a szegény ember helyébe).⁵¹ Hasonlóan,⁵² “ha valaki sikeres akar lenni az üzletben, becsületesen intézze ügyeit”.

Az ilyen felfogás, hogy a rossz cselekvést az élet megfelelően megbünteti, úgy ahogy a jó cselekvést jutalmazza. Ez már a Misnából (Péa 8:9) látszódik:

⁴⁴ Rási, Sábát 156b.

⁴⁵ Több jelentése lehet ennek a kifejezésnek, chájáv bdiné sámájim szövegkörnyezetében is van használva. Lásd például; Toszefta, Bábá Kámá 6:5.

⁴⁶ <https://www.szombat.org/hagyomany-tortenelem/negyfajta-halalbuntetes-misna-magyarul-szanhedrin-7>.

⁴⁷ Szánhedrin 37b.

⁴⁸ Lásd például Kecot Háchoson 1:7, chájáv bdiné sámájimnak tartja.

⁴⁹ Lásd Jeruzsálem Talmud 3:1, és lásd ott Korbán Háédá, és lásd Giljoné Hásász, Bábá Bászrá 88b.

⁵⁰ Lásd Bábá Bátrá 10b. És lásd Sné Luchot Hábrit, Vávé Háámudim 14.

⁵¹ Hasonlóan, az aki szombatra pénzt költ, az isten visszafizeti (mint kölcsönadás) lásd bécá 15b, lásd sitá mekubecet, hogy az ő véleményében, az összes micvára vonatkozik (ezzel a legtöbb rabbi nem ért egyet).

⁵² Lásd nidá 70b, hogy imádkozni és “hittel” vagyis őszintén és becsületesen kell üzleti ügyeket intézni, a sikerért. És lásd meiri jomá 22b, és báca 15b.

Akinek ötven zuz a vagyona, és ezzel kereskedik, az nem vehet a [szegényekéből]. Akinek nincs szüksége rá, de mégis vesz, az még az életében megízleli, milyen a másokra rászorulni. És az, akinek szüksége van rá, de nem nyúl a szegényekéhez, még az életében megízleli, milyen az, ha másokat táplál. Róla szól az idézet: „Áldott az a férfi, aki az Úrban bíz, és akinek bizodalma az Úr” (Jer 17, 7). Az olyan, mint az igaz bíró, aki az igazság törvénye szerint ítél. Aki nem nyomorék, nem vak és nem sántít, és ilyennek tette magát, még a halála előtt ilyené válik, róla szól: „Aki jóra igyekezik, jóakaratot szerez: aki pedig gonoszt keres, ő magára jő az” (Péld. 11, 27). Mert azt is mondták: „Igazságot, igazságot kövess, hogy élhess” (MTörv 16, 20). Az a bíró, akit megvesztegetnek és aki az igazságot elferdíti, még az életében elveszti a látását, mert azt mondták: „El ne fordítsd az ítéletet; személyt se válogass; ajándékot se végy; mert az ajándék megvakítja a bölcsek szemeit, és elfordítja az igazak beszédét” (MTörv 16, 19).⁵³

Erkölcsei és etikai karmafaj, amely nem pénzügyekre hat

Mint a filmben - “Ruthless people”, ha valaki azt kívánja, hogy haljon meg a felesége, és örökölje a pénzét, ő fog előbb meghalni. Ha valaki azt kívánja, hogy haljon meg a testvére, és ő annak feleségével kössön házasságot, szintén, ő fog előbb meghalni.⁵⁴ Sok ilyen karmai természetszerű büntetés van a Misnában:

Szotá 1:8:

Sámson a szemei után ment, ezért a filiszteusok kivájták a szemeit, ahogy a Bírak könyvében (16, 2) leírták: „a filiszteusok lefoglalták és kiszúrták a szemeit”. Ávsáalom büszke volt a hajára, ezért fennakadt a fán, a hajánál fogva. És mivel elkezdett apjának tíz ágyasával, tíz dárdadöfés érte: „és körülvette őt Joáv tíz fegyverhordozója (és addig döfködték, amíg meghalt).” (2Sámuel 18, 15). És azért is, mert három szívet nyert (rabolt) meg: apja szívet, a bíróság szívet és Izrael népének szívet, (2Sámuel, 15, 6), ezért „három dárdát vett a kezébe, és átszúrta Ávsáalom szívet” (2Sámuel, 18, 1).⁵⁵

Ávot 2:6:

Egyszer látta, hogy halott koponyája lebeg a vizen. Így szólt a (koponyához): (mivel) másokat megfojtottál, most téged is megfojtottak, de akik megfojtottak, ugyanez lesz a sorsuk.⁵⁶

Szotá 1:9

És a jótetre jó válasz következik. Mirjám egy órát várt Mózesre, mint mondták: „és odaállott nővére a távolból, hogy megtudja, mi történik veled” (Kiv 2, 4). Ennek fejében

⁵³ <https://www.szombat.org/hagyomany-tortenelem/misna-magyarul-pea-traktatus-8>.

⁵⁴ Lásd, Ávot D'Rábi Nátán 3:3. És Toszeftá, Szotá 5.

⁵⁵ <https://www.szombat.org/hagyomany-tortenelem/misna-magyarul-szota-1>.

⁵⁶ <https://www.szombat.org/hagyomany-tortenelem/tanulas-es-dolgos-elet-misna-avot-2>.

Izrael népe hét napig várt rá (Mirjámra) a sivatagban: „és a nép nem indult el, míg be nem fogadták Mirjámot,” (Szám 12, 15).⁵⁷

Jogi törvények

Az Ámiel rabbi gondolatában;⁵⁸ a Tóra erkölcsi kötelességei és a jogi törvények, megkülönböztethetők. A jogi törvényeket, bíróság szabályozza. Szabályozás nélkül nincs szabály. De a tórai kötelesség, szabályozás nélkül is megmarad. Ha a bíró nem is foglalkozik a pénzbüntetéssel, attól a kötelesség nem változik. Ámiel rabbi szerint, a szabályozási tulajdonjog, nem tórai, hanem gyakorlati, és nem feltétlenül helyes. Az erkölcsi tulajdonjog pedig etikai és tórai. Előfordul hogy valami (helytelenül) nem valakié, de tartoznak neki azzal. Azt, hogy mi kié, a gyakorlat dönti el, nem pedig a vallás és filozófia.

A természet erkölcsi szabályozása

Azért, a gyakorlat természetének megvan a helye, az erkölcsi tulajdonjog szabályozásában. Bencion Méir Cháj Uziél rabbi azt magyarázta, hogy a “természet”, az isten küldötte, elvégezni az isten ítéleteit.⁵⁹ Ha valakinek halálbüntetés jár, a természet elintézi, és az állat amely megöli, olyan mint az isten küldötte.

Zárónyilatkozat

Előfordul, hogy törvényszerűen nem lehet valamit megbüntetni vagy szabályozni, ha le is van tiltva. Ha nincs meg a bizonyíték, ha a szabály maga kontextutól függ, vagy szabályozatlan. Hasonlóan, van olyan tartozás melyet helyes kifizetni, nem csak erkölcsileg, hanem törvényszerűen is, de nincsen szabályozva. Az ilyen törvényeket, az isten szabályozza. Ha valaki a saját elvesztett tárgyát emeli fel, a bíróság nem bünteti meg, de a természet igen. Ha valaki halálbüntetést kap, és a bíróság emiatt nem foglalkozik a pénzbeni tartozással, neki azt attól ki kell fizetnie, nem csak erkölcsileg hanem akár törvényszerűen is. A bíróság nem kötelezheti a fizetését, de az isten bíróságában köteles.

Szerintem, logikusan érvelni lehet, hogy az ilyen törvényeket a természet szabályozza. Az ember kötelességét, hogy fizessen; van hogy bíró kényszeríti, és van hogy anélkül ki kell fizetni és a természet törődik vele. A bíróság csak a természet szabályozásának része, ha ők nem hoznak igazságot, a természet elintézi.⁶⁰

Ha valaki, másnak jogosan tartozik; más pénzét ellopja, vagy jogtalanul elveszi, az isten gondoskodni fog arról, hogy végül a pénz visszajusson a jogos tulajdonosához. Sajnos Magyarországon, az Isten és a természet nyugdíjas már.

⁵⁷ A Misna ezután több példát ad az ilyen következtetményes jutalmora.

⁵⁸ Hámidot L'Cheker Háháláchá, midá 11; 5, 17.

⁵⁹ Hegjonej Uziél, sáár 6, 2.

⁶⁰ Lásd, <https://asif.co.il/wpfb-file/1-16-pdf-35/>.